

Het onvergankelijke beeld

De dichteres Vasalis vertelt in een van haar gedichten, dat zij in een droog, grijs en stug landschap een jonge ezel ziet staan. Hij is zo gaaf en vanzelf en argeloos, dat hij voor haar tot het beeld wordt van het zuivere, reine leven. En het verlangen ontstaat in haar: „kon ik nog eens opnieuw beginnen”.

Het is het oer-oude verlangen naar het ongeschonden leven en naar de volmaakte mens, welk verlangen elk ogenblik, plotseling, bij het zien van iets zuivers, ontwaken kan. Het heel jonge kind wekt het op, maar een jong dier, een ezeltje doet het ook. Dat verlangen ligt in ons, slapend, een hazenslaap, want nauwelijks doet iets in of buiten ons er een beroep op, of het is wakker en werkzaam. Het schept altijd weer de boeiende verbeeldingen van paradijzen en hemelen, van geluksoorden en volmaakte mensen, van het eeuwige, absolute geluk. Het maakt het heimwee naar een verleden, dat schoner geweest zou zijn dan het heden, het wekt de begeerte naar een toekomst, die ons heden verduisteren zal. Duizendjarige rijken, verzonken of beloofd, kregen gestalte in de menselijke verbeelding; ideale mensen, gevallen of herboren of eens, eens komende, ontvingen gestalte. De grote dromen en verbeeldingen der mensheid, in Oost en West, in het grijze verleden en het chaotische heden, ontsprongen steeds opnieuw aan het verlangen naar een heerlijke, gave, ongeschonden mens en mensheid en wereld. Het beeld daarvan heeft altijd geleefd en schijnt niet te kunnen sterven. Het behoort bij de mens, zoals zijn ziel en zijn geest bij hem behoren. De mens kan men van dit verlangen niet scheiden. Het is een stuk menselijkheid, waarin de waarborg van het mens-zijn wel in het bijzonder schuilt. En waardoor ons mens-zijn zich bijzonder manifesteert. Want hoe diep verborgen soms en schijnbaar afwezig, hoe machteloos soms en enkel heimwee naar wat onherroepelijk voorbij is, — toch richt het onze gevoelens en onze gedachten, onze woorden en onze daden. Soms met zo'n plotseling doórbrekend onweerstaanbaar geweld, dat de mens zijn Damascus beleeft. Zo verging het Boeddha, Paulus, Pascal, Tolstoi en in de laatste oorlog de Engelse piloot en schrijver Hillary. Maar, minder schokkend en alles overweldigend, werkt het in ieder van ons. En de moderne mens verstaat het als het ideaal dat, hoe gebrekkig ook, zich op aarde, in de wereld, in de mensheid wil verwirkelijken, strijdende tegen veel weerstand, die in de mens zelf is gelegen en die de voortdurende ontkennning is van het verlangen, dat ons drijft. Het humanisme wordt dikwijls, terecht, kortweg gedefinieerd als: geloof in de mens. Immers, vervuld van die droom, als elk geloof, richt het zich tot de mens op deze aarde en waagt het daarmee. En stelt het zijn eisen aan mens en wereld, op elk gebied van het moderne leven. Eisen, die allen in de richting wijzen van een leven, waarnaar wij verlangen wanneer we met de dichteres uitroepen: „kon ik nog eens opnieuw beginnen”.

En niet slechts ons persoonlijk leven, nee, ook ons aller leven geldt dit verlangen. Want met de drang naar het goede en schone bezielt ons ook de drang naar gemeenschap. Altijd weer heeft het beeld van een gelukkige mensheid, van een maatschappij, waarin welvaart en eendracht en vrede zijn, de mensen voor ogen gestaan. Hoevele statenbouwers en filosofen werden erdoor gedreven, erdoor bekeerd, erdoor tot inzicht gebracht. Zo de grote Indische koning Açoka, die, de geboden des vredes stelde, uitgehouwen in een hoge zuil middenin zijn land. Zo Plato's staat en Thomas More's Utopia. Zo de abdij van Thelème van Rabelais. Zo de idealen van Willem van Oranje, zo ook de gedachten en het streven van vele moderne denkers over de maatschappij en vele moderne politici. Al te zeer vestigen wij en zij de ogen op het verschil in weg, te weinig op de overeenkomst in doel. Hoe moeilijk blijkt het telkens weer de verdraagzaamheid en de eendracht te handhaven

*„Wanneer zal de horizon weer lichten
met dien smallen gloorstreep onzer hoop?
Zij behoeft geen grootsche vergezichten
om zich op te richten uit den dood;*

*laat één ster, een onaanzienlijk teeken
flonkeren boven de rampzaligheid
en opnieuw gelooven wij in streken
voorbij 't moeras van dezen lagen tijd.”*

Uit: „Dies Irae” van H. Marsman.

in de onvermijdelijke strijd der meningen en daden. En toch weten wij, dat het in de huidige wereld juist gaat om die verdraagzaamheid en die eendracht. Aan het humanisme zijn zij vanouds diep verwant, omdat zij het menselijke evenmin vreemd zijn als hun tegendelen dat zijn, maar bovenal omdat, naarmate zij een grotere werkelijkheid in de wereld worden, de mens zich meer verwerkelijkt zal hebben.

En hoe duidelijk is uit dit verlangen het kerstverhaal voortgekomen. Hoe wordt hier het volmaakte en zuivere opnieuw in een kind gesymboliseerd. Hoe wordt alle hoop en verwachting daarop overgedragen. Het kind zal eens doen, wat wij niet konden. In hem beginnen wij nog eens opnieuw. Elke moeder, elke vader kent dit. Welk een boeiend, ontroerend menselijk bedrijf van tekort en van geloof, de kracht die dat tekort kan opheffen. Want de mensen zullen zich zelf (dus elkaar) moeten verlossen van wat hen kwelt en altijd weer ver-ont-menselijkt. Aan die taak ontkomen wij niet. En het is dit besef, dat talloze mensen in deze tijd bezielt, voor wie vele godsdienstige symbolen geen taal der waarheid meer zijn, maar die het geloof in de mens en het verlangen naar het eeuwige en volmaakte niet hebben verloren. Het is dit besef, dat voor hem aan de viering van het kerstfeest een zin verleent, die het beste in ons steunt en sterkt. Want dit symbool is zo oer-menselijk, zo van alle tijden en mensen, zo zeer symbool van geloof in het ware en goede temidden van het onware en slechte, dat het ook buiten een bepaalde godsdienst en een bepaalde godsdienstige handtering ervan, geldigheid blijft bezitten. Ook en vooral in een wereld als de onze, die minder dan ooit de beleving van dit geloof kan ontberen, omdat alleen daaruit de kracht geboren wordt die mens en wereld ten goede veranderen kan.

B. C.

De discussie over humanisme en communisme

Ter algemene oriëntatie drakken wij hier nog eens de drie vragen af, waarover de discussie loopt:

1. Licht het op de weg van het Humanistisch Verbond het lidmaatschap van enige politieke partij onverenigbaar te verklaren met het lidmaatschap van het Humanistisch Verbond en waarom wel of niet?
2. Zo ja, licht het dan thans op de weg van het Humanistisch Verbond om leden van de C.P.N. uit te sluiten van het lidmaatschap en waarom wel of niet?
3. Zo niet, licht het dan, afgezien van het gestelde onder 1 of 2, op de weg van het Humanistisch Verbond zijn vertrouwen voor het hoofdbestuurslidmaatschap van geval tot geval afhankelijk te stellen van de gebleken inzichten der eventuele kandidaten?

Hier volgen dan enige beschouwingen uit de kring van onze leden over het vraagstuk dat wordt aangeduid als „humanisme-communisme”. De redactie kan zeggen, dat haar vingers soms hebben gejeukt om er een paar opmerkingen bij te schrijven. Maar zij vond het beter en fatsoenlijker niet vooruit te lopen op het congres. De hieronder afgedrukte bijdragen hebben bovendien het karakter van ingezonden stukken en zijn dus „buiten verantwoordelijkheid van de redactie”. Tenslotte heeft de redactie ook overwogen, dat haar in het bijzonder niets anders is gevraagd dan gastvrijheid te verlenen aan enige hoofdbestuursleden, aan mevrouw Van den Muyzenberg en aan de leden die — het risico van besnoeiing aanvaardende — het hunne willen zeggen.

Als men bij kennisneming van de hier volgende beschouwingen de gedachte in zich voelt opkomen, dat niet ieder de drie vragen van het hoofdbestuur zorgvuldig heeft gelezen, mag men daar de redactie geen verwijt van maken. Dit laatste geldt ook voor de verkondigde meningen. Ieder heeft onder eigen verantwoordelijkheid geschreven. Op het komende congres zal er verder kunnen worden gepraat.

(Om redenen, die niets hebben te maken met het punt van discussie zal Mevr. B. v. d. Muyzenberg—Willemse na overleg en in volle overeenstemming met de redactie eerst in een volgend nummer haar beschouwing geven.)

Vier punten

De vraag, of men tegelijk humanist en communist kan zijn, schijnt mij nog vreemder dan de vraag, of men tegelijk rooms en vrijdenker kan zijn. Dat communisten idealisten kunnen zijn, is juist, maar doet niet ter zake. Er waren ook idealistische nazi's, en ook de groot-inquisiteurs Torquemada en Calvijn meenden het eerlijk.

Maar:

1. Het communisme wil de mens met geweld dwingen tot zijn heil — het humanisme acht dit onmogelijk en wijst alle geweld ter bereiking zijner doeleinden af.
2. Het communisme is bereid alle overige waarden op te offeren aan de éne waarde: het toekomstig collectivistische „heil der mensheid”. Dit doel heiligt voor het communisme alle middelen. Het humanisme gelooft in een samenhangend stelsel van waarden; het is niet fanatiek genoeg om te kunnen menen, dat de zaak der mensheid gediend kan worden met alle, ook de aller-onmenselijkste middelen.

3. Voor het communisme zijn de thans-levendende „mest op de velden der toekomst”. (Lenin). De humanist beschouwt noch zichzelf noch anderen als mest, en wenst daarom noch zelf zo behandeld te worden, noch anderen zo te behandelen.

4. Het humanisme heeft eerbied voor elke menselijke persoonlijkheid, wil een zo vrij en volledig mogelijke ontplooiing van ieders individualiteit — voor het communisme heeft het individu slechts waarde, voorzover het schijnt bij te dragen tot de realisering van zijn toekomst — wens — fantasie.

De genoemde punten schijnen voldoende tot het wettigen der conclusie, dat humanisme en communisme principieel onverenigbaar zijn, dat het communisme in zijn amoralisme en terrorisme anti-humanistisch is. Hieruit volgt m.i. met onontkoombare logica, dat werkelijke communisten — d.w.z. leden der C.P.N. en zij, die, ofschoon geen partijlid, de communistische levensovertuiging in de hoofdzaken delen — niet in ons Verbond thuis horen.

En de „halven”? Zij kunnen, door een scherpe formulering der tegenstelling, als hierboven beproefd, slechts geholpen worden om voor zichzelf uit te maken, waar ze nu eigenlijk thuishoren. „Sta hier, sta daar, zo klinkt 't parool der Tijden.” (H. Roland Holst).

Mr. H. GILTAY.

Uitspraak over levensbeschouwingen

Is de communistische levenshouding en de communistische wereldbeschouwing in strijd met het humanisme?

Dit alleen behoort het onderwerp van discussie te zijn en alleen daarover heeft het congres een uitspraak te doen. Alle andere kwesties behoren, als niet ter zake, buiten discussie te blijven.

De kwestie mag niet in een politieke discussie ontaarden, waarschuwt het hoofdbestuur. Ik stem daar van ganser harte mee in, maar daarom betreur ik het des te meer, dat het hoofdbestuur door het stellen van zijn drie vragen de discussie in een geheel verkeerde richting stuwt, en richting, die het hoofdbestuur immers zelf niet wil. De drie vragen zijn eenvoudig genoeg te beantwoorden. Dr. van Praag heeft ze beantwoord en ik kan mij met

dit antwoord volkomen verenigen. Maar ze raken inderdaad de kern van de zaak niet. Waarom dan dergelijke vragen gesteld?

Wanneer het congres de uitspraak gedaan heeft — hetgeen ik hoop en verwacht — dat communisme en humanisme onverenigbare levensbeschouwingen zijn, dan is daarmee de kwestie m.i. afgedaan. We mogen aannemen, dat de communistische leden van het Verbond na zulk een uitspraak zullen heengaan. En als ze niet heengaan? Wel, laat ze blijven; ze weten dan toch waar ze aan toe zijn; ze zullen vanzelfsprekend niet in bestuursfuncties gekozen worden. Voor cellenbouw behoeft men in een organisatie als het Verbond niet bang te zijn; die paar communisten, die ondanks de uitspraak blijven, vormen geen gevaar en het humanistisch milieu is voor communisten heel gezond.

Wanneer we nu in de artikelen van dr. J. P. van Praag en van mr. A. Stempels speuren naar principiële uitzettingen over de communistische levensbeschouwing, dan kan men maar een bedroefd klein beetje vinden. Feitelijk is, dat de schuld van het hoofdbestuur, dat door zijn m.i. onjuiste vragen te stellen, de schrijvers nu dwingt over het antwoord op die vragen na te denken in plaats van over de wezenlijke kenmerken van het communisme.

M. VAN PRAAG.

Partij en levensopvatting

De twee hoofdbestuursleden die in het Novembernummer over deze kwestie schreven, hadden het telkens over het „communisme” als over een politieke partij. Zeker is het dit ook; en als zodanig zou er tegen het lidmaatschap van de leden daarvan geen bezwaar zijn. Maar het „communisme” is, evenals het fascisme, in de eerste plaats een imperialistische levensopvatting — imperialistisch in materiële en vooral ideële zin; die dus andere levensopvattingen niet naast zich dult. En of nu enkelingen uit die partij het misschieen in deze niet eens mochten zijn met hun partijopvattingen — waar we moeten spreken van het „communisme”, hebben we te maken met de overheersende geest in die partij. En die kan nooit, evenmin als het fascisme, met het humanisme te verenigen zijn.

Amsterdam. P. L. VAN ECK Jr.
P.S. Ik schrijf „communisme” tussen aanhalingstekens, daarmee bedoelende het tegenwoordige Russische — een vlag die m.i. de lading niet dekt. v. E.

Het spreekt vanzelf

Het spreekt voor mij vanzelf dat het Humanistisch Verbond behoort open te staan voor ieder die zich humanist voelt, onverschillig tot welke partij hij behoort of welk geloof of welke wijsgerige opvatting hij huldigt. Toont hij door persoonlijke anti-humanistische daden dat hij hetzij uit onwetendheid hetzij met kwade bedoelingen is toegetreden, dan kan hij, zoals dat in iedere vereniging het geval is, worden geroyeerd. Maar het is een onrecht hem aansprakelijk te stellen voor bepaalde handelingen van een of andere partij die door sommige humanisten, misschien zelfs de betrokken partijgenoot inclusief, niet of niet in alle opzichten worden goedgekeurd.

De leden van het Humanistisch Verbond behoren tot allerlei verschillende partijen, wier programma's zeer uiteenlopen. De na de oorlog door deze partijen aangenomen houding is over het algemeen allesbehalve humanistisch gebleken, zodat de buiten hen staande humanist zich dikwijls in verbazing afvraagt hoe het mogelijk is dat lieden, die zich blijken hun partij-lidmaatschap min of meer solidair verklaren met de door en door ongezonde, reactionaire, plutokratische en imperialistische politiek der westerse staten, zich niettemin humanist noemen. Toch is dit blijkbaar het geval en wij zouden hun onrecht doen door aan hun oprechtheid te twijfelen, laat staan hen uit te stoten.

Het is wel heel verwonderlijk — en droevig — dat die neiging tot uitstoting van „ongewenste elementen” zich richt juist tegen die partij, de communistische, die niet alleen in haar programma, maar in haar wezen-zelf geheel en al humanistisch gericht is, zodat men, zo ooit en ergens, juist bij haar bepaalde accidentele handelingen, door de praktijk geboden, maar die de theoretische humanist niet aanstaan, door de vingers zou moeten zien. Is dan zelfs het Humanistisch Verbond, dat de waardigheid van de Mens heeft hoog te houden, reeds aangetast door de mens-onwaardige volksopzetting tegen het communisme?

Amsterdam.

NICO VAN SUCHTELEN.

Verbazend eenvoudig

De kwestie lijkt mij al verbazend eenvoudig oplosbaar. Het gaat hier over „het toekennen van vrijheid”. Daar ik meen, dat dit naast „eerbied voor de mens” één van de hoogste zaken is waar de humanist voor strijdt, is een dualistische houding t.a.v. het begrip vrijheid, eenvoudig ondenkbaar. Het is voor mij te enenmale onbegrijpelijk hoe men er twee begrippen over vrijheid op na kan houden, evenals het voor mij een paskwil is om over twee soorten van liefde te gaan delibereren, wat ik in christelijke kring nog wel een tegenkom als men het heeft over God liefhebben met een andere maatstaf dan zijn naaste. Uitgaande van deze gedachten-gang vind ik het geheel en al in strijd met enige humanistische gedachte om ten aanzien van een communist een andere maatstaf ten opzichte van het begrip vrijheid aan te leggen. Men moet deze zaak even heel principieel stellen en binnen waarheden als liefde en vrijheid generlei problemen en conflicten toelaten, daar zulks m.i. het zuivere inzicht in hoge mate vertroebelt!

Hengelo (O.).

S. P. ST. PONS.

Zelf beslissen

Die communisten, die zich laten leiden door dwang of het Russisch-ditatoriaal optreden op politieke gronden aanvaarden en daaraan hun humanistische gevoelens ondergeschikt achten, kunnen geen lid zijn het Humanistisch Verbond. Ieder oprecht lid zal dat beseffen. Hieruit volgt, dat een vrije communist met humane levensbeschouwing wel lid kan zijn.

De leden-communisten dienen hierin zelf te beslissen.

C. A. MUUS.

Geen angst maar waakzaamheid

De beide eerste vragen wil ik met „neen” beantwoorden. Wat de derde betreft vind ik, dat vanzelfsprekend ieder, die geacht kan worden leiding te geven op geestelijk gebied, hoofdbestuurslid kan zijn. Ik zie niet in, waarom dit hoofdbestuurslid geen communist zou kunnen zijn, mits dit lid zelf goed de functie van hoofdbestuurslid en lid der communistische partij weet te onderscheiden. Blijken de meeste verbondsleden in deze laatste mogelijkheid geen vertrouwen te hebben, dan zal dit, als zij hiermee het hoofdbestuurslid onjuist beoordeelen, heel jammer zijn. Helaas wordt in het leven vaak de politiek nummer één, terwijl politiek, van eerlijk willende mensen niet meer kan zijn dan een stuntelig pogen om langs een weg van vele compromissen iets van een hoger sociaal verlangen in onze onvolgroeide samenleving te verwezenlijken. Wanneer iemand werkelijk meent, dat die weg, zij het tijdelijk, een z.g. proletarische dictatuur is, dan wens ik, zolang die dictatuur niet daadwerkelijk wordt uitgeoefend, die persoon niet uit de weg te moeten gaan.

Het komt mij voor dat de communist, gelijk velen in de politiek, een weg kiest waarbij het doel de middelen heiligt. Ik weet echter ook, dat ik zelf als lid van de Partij van de Arbeid mee verantwoordelijk ben voor een politiek van compromissen. Ik ben echter overtuigd, dat de weg van het compromis in de politiek onvermijdelijk is; in hoeverre, waar wel en waar minder of niet moet ieder steeds weer voor zichzelf uitmaken, zo mogelijk. Wanneer mensen elkaar van mens tot mens kunnen ontmoeten, buiten de sfeer der politiek, dan zal dit op den lange duur voor de politiek ook winst zijn. Laat dat in ons Verbond, zij het in kringbijeentkomsten, zij het in een hoofdbestuur, mogelijk blijven. Onderling gesprek is een bron van bewustwording. Laten wij waakzaamheid niet verwarren met angst voor het spook der dictatuur, laten wij waakzaam zijn de innerlijke vrijheid, die het gevoel van verbondenheid met alle mensen inhoudt, niet te verliezen.

Groningen.

M. E. ZIJLSTRA.

Kerkelijk antwoord

Laatst sprak ik een vriend van mij, die orthodox-hervormd is, maar het Humanistisch Verbond gunstig gezind.

„Julie moeten eigenlijk geen communisten opnemen”, zei hij.

„En de kerk dan? Zou die de communisten moeten weren?” was mijn vraag.

„Neen, natuurlijk niet!” Dit antwoord kan tot verschillende conclusies leiden, welke ik echter gaarne aan de lezer overlaat.

Leeuwarden. A. VAN KREVELD.

Het tegengaan van lichtvaardige huwelijken

Het tegengaan van lichtvaardige echtscheidingen is vanzelfsprekend toe te juichen, zoals het in principe goed is een ieder, die op het punt staat tot lichtvaardige handelingen over te gaan, tot bezinning te roepen.

In de procureurspraktijk ziet men echter, dat er over het algemeen zeer lang gearzeld wordt, voor er een echtscheidingsprocedure ingeleid wordt. Met ziet tegen de moeite op; men schrikt voor het bezoek aan een advocaat bijna even sterk terug als voor het bezoek aan een chirurg, maar men schrikt vooral terug voor de ontbinding van de bestaande huwelijkstoestand en van het gezinsverband, wanneer er kinderen zijn. Zijn griezel en tegenzin eenmaal overwonnen en is het besluit genomen, dan kan men er vrijwel zeker van zijn, dat dat besluit ook vaststaat en dikwijls blijkt het werkelijk een onhoudbare toestand te zijn, waaraan men een eind wenst te maken, of men wenst een reeds bestaande feitelijke scheiding te legaliseren.

De Nederlandse wet verbiedt de scheiding bij onderling goedvinden. Alleen kwaadwillige verlaten, levensgevaarlijke mishandeling of overspel (en ook veroordeling tot een gevangenisstraf van 4 jaar of langer) zijn gronden om het huwelijk ontbonden te krijgen. Het stellen van overspel is daarbij het eenvoudigste en ook het meest gebruikelijke. Natuurlijk weet iedereen, die bij de procedure betrokken is, dat dit comédie is of althans kan zijn. De z.g. verzoeningscomparitie is dan ook een wassen neus, vooral wanneer de gedaagde niet verschijnt, zoals dikwijls het geval is.

Het zou eigenlijk de plicht zijn van de procureur, die het echtscheidingsrequest moet opstellen en ondertekenen en vaak de eerst geraadpleegde is om, nadat het geval hem goed uiteengezet is, te trachten te beoordelen, of het voor beide partijen niet beter is nog wat van het huwelijk te maken, of er geen misverstanden opgeheven, geen vergevingsgezindheid en begrip aangekweekt kunnen worden. Hoeveel advocaten of de hen vervangende procureursklerken zien echter die plicht in? Toegegeven moet ook worden, dat in geval van betalende cliënten een procedure heel wat lucratiever is dan een verzoening. Een „pro deaan” kan in dit opzicht soms een mooiere kans krijgen (en op vele „niet specialiserende” advocatenkantoren is meer dan 50% van de echtscheidingszaken pro deo), immers de aan zijn procedure verbonden, onbetaalde besognes zijn niet begerenswaardig. Er zijn inderdaad gevallen, waarin cliënten een advocaat, die hun vrouwen inboezemt, werkelijk als „raadsman” zien, hun moeilijkheden met hem bespreken en het komt nog weleens voor, dat er daarna van de scheiding wordt afgezien.

De procureur kan er zich evenwel op beroepen, dat de verzoeningsplicht op de president van de rechtbank rust, maar deze behandelt in de regel 20 gevallen in een uur. Ook deze weet, dat het besluit bij partijen toch al vast staat en dat de praktijk de wetgeving al lang heeft achterhaald en men in feite wel degelijk bij onderling overleg kan scheiden.

Het nieuwe wetsontwerp beoogt nu het instellen van een gezinsraad en het aanstellen van een speciale gezinsrechter, die in de plaats van de president meer uitvoerig de scheidingsgronden moeten beoordelen en verzoeningspogingen in het werk moeten stellen. Een bezwaar van deze instelling is al direct, dat de echtparen deze raadslieden niet zelf en vrijwillig hebben uitgekozen om een huwelijksbiecht bij hen af te leggen. Ten eerste kan men het voldoende vinden gezamenlijk tot het besluit om te scheiden te zijn gekomen en verder alleen nog een ambtelijke, registrerende hulp wensen. Wij men echter nog wel eens „praten” met deskundigen of vermeende deskundigen, dan zal men liever een geestverwant uitkiezen, iemand van wie men begrip voor eigen levenshouding mag verwachten. Kunnen de tendenties en opvattingen van de weliswaar als „hoogstaand” aangeduide mannen en vrouwen, voor wie men nu ontboden wordt, niet geheel verschillend zijn van de

eigene?

Kan het overigens niet zo zijn, dat bij het indienen van het betrokken wetsontwerp de wind gewaaid heeft uit de hoek, waar men met lede ogen ziet, hoe de echtscheiding de laatste decennia burgerrecht heeft verkregen? Kan het niet zijn, dat een dogmatisch verlangen om bijeen te houden „wat God heeft samengevoegd” de drijfveer is geweest in plaats van een verhoging van het peil van het huwelijksleven?

Verder kan men in de praktijk zien, dat een verlenging van de duur van de procedure meestal meer kwaads dan goeds tengevolge heeft. Alles wat op het proces betrekking heeft, wordt over het algemeen als zeer pijnlijk ondergaan, als een noodzakelijk kwaad, dat liefst zeer kort moet duren om niet tot (nog meer) wrijving en geprikkeldheid aanleiding te geven. Een moeilijke echtscheiding kweekt vijandigheid tussen de partijen, terwijl toch juist een vriendschappelijke regeling ook de kinderen, wanneer die er zijn, zo zeer ten goede komt. De kinderen worden heel vaak als wapen tegen de echtscheiding gebruikt en het is zeker, dat deze na de scheiding meestal het gezinsleven missen. Een gezin uiteenrukken, door een deel van de kinderen aan de vader en een deel aan de moeder toe te wijzen, is meestal uit den

boze, vooral als ze dan van elkaar afgehouden worden. Vooral wanneer één kind aan één van beide partijen komt, is zo'n kind de dupe. Maar een gezinsleven met ruzie en erger, of met een beheerste, maar tastbare disharmonie, doet kinderen zeker geen goed. Blijven vader en moeder goede vrienden, dan kunnen zij bij beiden huiselijkheid, zorg en liefde vinden, en dat is beter voor ze.

Het willen voorkomen van echtscheidingen is over het algemeen het paard achter de wagen spannen. Wat ons het eerst invalt bij de zin „tegengaan van lichtvaardige echtscheidingen” is de wens: „Ging men het lichtvaardig sluiten van huwelijken maar eens tegen!” Het zou heel nuttig zijn een instantie in te stellen voor mensen, die de wens te kennen hebben gegeven om in het huwelijk te treden en die eens vaderlijk (of moederlijk) naar hun motieven en omstandigheden te vragen en de kans op succes van het huwelijk met hen te bezien. Het is een stap in de goede richting, dat de Nederl. Ver. voor Sexuele Hervorming thans huwelijkscholen heeft gesticht.

Inderdaad zou het hard nodig zijn, dat het aantal echtscheidingsgronden met enige vermeerderd werd en dat niet een — mogelijk incidenteel en naar omstandigheden vergeeflijk — overspel dogmatisch als de ernstigste reden werd gezien, maar wel een ontwricht zijn van het huwelijk.

JACQUELINE WIJCHERS.

Humanisme en religie

Goed en slecht

In de voorafgaande artikelen heb ik de opvatting geschetst dat de wereld, ook voor zover zij zich als stoffelijk aan ons voordoet, in wezen een psychisch geheel zou zijn, waarvan de mens een bijzonder deel uitmaakt.

Thans wil ik nog de vraag bespreken of deze wereldbeschouwing in verband gebracht kan worden met ons gedrag in de wereld.

Men kan de stelling verdedigen, dat wij, om goed te handelen, geen bepaald wereldbeeld nodig hebben. Immers ook zonder dat weten we heel goed, dat rechtvaardigheid te verkiezen is boven onrechtvaardigheid, waarheid boven leugen, mensenliefde boven mensenhaat. Voor de praktijk van ons leven zijn dergelijke overtuigingen voldoende. Zij zijn krachten, die — sterker of zwakker — in ons leven en die wij trachten te volgen; voor zover wij dat doen, hebben wij de overtuiging, goed gehandeld te hebben.

Wanneer wij ons in dezen nu toch nog vragen stellen, dan zijn het voornamelijk deze twee: of deze overtuigingen te herleiden zouden zijn tot een enkele grondslag en of deze in harmonie kan worden gebracht met de hier geschetste wereldbeschouwing.

Laat ons met deze laatste vraag beginnen. In dien ik tot de opvatting ben gekomen, dat ik als mens bewust orgaan ben van een psychisch geheel, dan ligt het voor de hand dat ik mij mede verantwoordelijk gevoel voor het welzijn van dat geheel en dat ik datgene goed noem wat bevorderlijk is voor de instandhouding en de bloei van dat geheel, slecht daarentegen, wat het geheel schaadt. En inderdaad blijkt dit nu overeen te komen met wat wij in het algemeen als goed en slecht beoordelen.

Wij moeten daarbij natuurlijk in het oog houden, dat wij de gehele wereld of de gehele mensheid niet kunnen overzien, zodat wij aan niemand de eis kunnen stellen, dat hij daarmee rekening zal houden. Maar wel kunnen wij zeggen, dat iemand in het algemeen beter handelt, naarmate de kring, waarop hij zich bij dit handelen richt, groter is.

Het duidelijkst blijkt dit wel bij de deugd der rechtvaardigheid. Want wat is rechtvaardigheid anders, dan rekening houden met de belangen van alle betrokkenen, terwijl de onrechtvaardigheid bestaat in het overmatig laten gelden van de belangen van één van hen of van een kleinere kring? Dat de mensenliefde het ruimere is tegenover het egoïsme is ook wel duidelijk.

Maar ook de waarheidsliefde is toch eigenlijk het streven om alle gegevens te laten gelden, tegenover het verduisteren of overmatig laten gelden van een gedeelte daarvan.

Voorzichtigheidshalve zij hierbij opgemerkt, dat dit algemene beginsel bij zijn toepassing op de bonte verscheidenheid van het dagelijks leven tot moeilijkheden aanleiding kan geven. Op die moeilijkheden kan ik hier natuurlijk niet ingaan; het beginsel is daardoor echter geenszins veroordeeld.

In de hoogste mate zedelijk is dus dat streven, dat zich richt op het geheel aller dingen.

Het geheel aller dingen blijft echter voor ons mensen een onbereikbaar begrip, evenals de poolster voor de schipper onbereikbaar is, ofschoon hij in de nacht zijn koers daarop kan richten. De diepste zin van de wereld en van ons zedelijk streven blijft voor ons een mysterie. Maar, waar wij eerbied hebben voor onze idealen van waarheid, gerechtigheid en liefde, past ons nog diepere eerbied voor de voor ons onbereikbare eenheid daarvan. Deze eenheid vervult in deze wereldbeschouwing de functie der Godheid in de godsdienst.

Wanneer wij onze aandacht vestigen op de mensheid, die dan toch in de voor ons waarneembare wereld deze eenheid mede zou moeten vertegenwoordigen, dan kan ons wel de angst om het hart slaan als wij zien, hoe weinig eenheid daar nog bereikt is of zelfs in het verschiet ligt. Maar wij hebben dan te bedenken, dat wij in onze tijd slechts een heel klein stukje van een eeuwenlange ontwikkeling mede beleven en dat ook elders in de wereld de ontwikkeling met schokken gepaard gaat en de harmonie slechts na veel strijd bereikt wordt. Men zou hier dus van een **wordende** wereld-eenheid kunnen spreken. Wanneer men met Kant aanneemt dat de tijd een menselijke aanschouwingsvorm is, zou men zich kunnen afvragen of het wereldbeginsel niet buiten de tijd staat. Maar hiermede is dan, juist omdat ons gehele zijn en denken aan de tijdsvorm gebonden is, de grens van ons menselijk denken bereikt en wij zouden volgens het advies van de oude Goethe, er ons toe kunnen beperken het „Erforschliche” te onderzoeken en het „Unerforschliche” te vereren.

Deze verering is dan, naar het mij voorkomt, de religie van de humanist.

C. H. KETNER.

Nederland in het buitenland

De sociale commissie der V.N. is eindelijk klaar gekomen met de redactie van een nieuwe „Verklaring over de rechten van de mens”. Tijdens de besprekingen heeft de Nederlandse delegatie een voorstel gedaan, dat onze belangstelling zal hebben. Het hield in, dat in de verklaring met nadruk God zou worden genoemd als de oorsprong van de rechten van de mens. De Engelse en Franse afgevaardigden waren daar tegen, en toen bleek dat het Nederlandse voorstel weinig kans zou maken, werd het ingetrokken.

De *Maasbode* van 3 Dec. j.l. spreekt afkeurend over deze houding van Engeland en Frankrijk, die het misplaatste verdraagzaamheid verwijt. Het blad neemt n.l. aan, dat hierbij de opvatting van de „neutrale” staat opgeld deed, welke opvatting het — o.i. terecht — afwijst. Maar dan blijft toch nog over dat de afgevaardigden van genoemde landen afwijzend tegenover het Nederlandse voorstel staan „op grond van de overweging, dat men niemand een mening moest opdringen en dat er volken zouden kunnen zijn, die aan een tekst, waarin de Godsgedachte zou zijn opgenomen, aanstoot konden nemen”. Hierop gaat het blad niet in. En dat lijkt ons nu juist het belangrijkste punt te zijn, waarbij het dan niet zozeer om „aanstoot” gaat, als wel om de onaanvaardbaarheid van een eenzijdige vaststelling van zaken. Die *De Maasbode* ook zelf vertoont wanneer het blad in dit verband schrijft, dat wij in Nederland „een gezag hebben, dat zich op de basis stelt der christelijke beschaving”. De woorden waarmee, bij monde van de minister-president, onze huidige regering het gezag aanvaardde, ontkenen dit niet maar deden het humanistisch volksdeel nadrukkelijker recht dan *De Maasbode*.

★

Een andere commissie van de V.N. heeft het voorstel geformuleerd, waarbij de „genocide” dit is: het doden van mensen, omdat zij behoren tot een bepaald ras of aanhanger zijn van een bepaalde godsdienst, strafbaar wordt gesteld. De Nederlandse afgevaardigden in de commissie hebben tegen deze formulering gestemd, omdat daarin niet strafbaar werd gesteld de genocide op grond van te behoren tot een bepaalde politieke groep. Aanvankelijk was in het ontwerp naast ras en godsdienst ook de politiek opgenomen. Op aandrang van Z.-Amerikaanse staten en gesteund door de V.S. heeft men dit laatste laten vallen. De Nederlanders hebben daarin niet berijst — o.i. volkomen terecht.

Franse kinderen zijn onze gasten

Op ieder die er bij is geweest zal de aankomst op 3 Dec. in Den Haag van het transport Franse kinderen een diepe indruk hebben gemaakt. De kinderen waren mager en klein, kinderen van 12 zagen er uit als een jaar of 8. Men kon duidelijk zien dat de kinderen de uitzending zeer nodig hadden, en de doktoren in het quarantaine kamp te Well, waar de kinderen 2 dagen gebleven zijn, verklaarden, nog niet zulke sterk vermagerde en ondervoede kinderen voor controle te hebben gehad. Vele van deze kinderen komen uit, in de oorlogsjaren door bombardementen getroffen streken en vooral deze kinderen zitten ook zeer slecht in de kleren. Lips heeft de kinderen uit Parijs gehaald en er waren 4 Franse dames meegenomen, waarvan één een tijd hier blijft om de kinderen te bezoeken terwijl de anderen, na een paar dagen gastvrijheid bij Mevr. Polak te hebben genoten, weer naar Frankrijk zijn vertrokken. Een groot gedeelte van de kinderen is bijeengebracht door „les livres Penseurs de France”, terwijl wij nog een klein aantal kregen door „la ligue Française de l'enseignement”. Bij de ontvangst waren o.m. aanwezig: de heer en mevr. Paul Béchel, Frans Consul Generaal te Rotterdam, de heer Combé namen de Franse Gezant, de heer v. d. Burg, Secret. van de Nat. Commissie, mej. de Boer, 2e Secret. Nat. Commissie, mevr. G. Wijsmuller—Meyer, lid Nat. Comm. voor de U.N.A.C., de heer en mevr. v. d. Walle namens het I.H.B. Verder diverse afgevaardigden van onze Gemeenschappen waar de kinderen ondergebracht werden en verschillende pleegouders. De dames Treurniet en Evenblij traden op voortreffelijke wijze als gastvrouw op. Nadat de kinderen de Marseillaise

hadden gezongen sprak namens het Hoofdbestuur van het Hum. Verb. mevrouw A. H. Polak—Schwarz eerst de kinderen en daarna de andere aanwezigen toe. Vervolgens richtte de heer Paul Béchel zich met een kort woord tot de kinderen en tenslotte bedankte de Franse leidster mademoiselle Dachez allen in gloedvolle bewoordingen voor de gastvrijheid. Wij menen dat wij het zeer zeker niet bij dit ene transport Franse kinderen moeten laten, en zowel „les livres penseurs”: de Franse Vrijdenkers Ver. als la ligue Française de l'enseignement, een zeer grote Franse neutrale vereniging, die o.a. bereikt heeft dat in Frankrijk het Lager Onderwijs gratis, verplicht en neutraal werd (1881—82), zouden ons gaarne nog ettelijke honderden kinderen willen sturen. Maar om dit werk te kunnen blijven doen, hebben wij **uw aller steun nodig**. Wij hebben een schreeuwend tekort aan pleegadressen en aan geld. Ook kleding moet er zijn. Helpt u ons aan dit alles opdat wij door kunnen gaan met dit werk. Tenslotte wil ik niet nalaten m'n dank te uiten aan allen, die op welke wijze dan ook, mee hebben geholpen om dit transport tot stand te brengen. Ik heb niets dan de hoogste lof voor de medewerking en de samenwerking die wij zowel van de zijde van de Nat. Commissie als van de plaatselijke comité's hebben mogen ondervinden. Er is dikwijls veel van u gevraagd, ik besef dat en ik dank u.

Namens de Comm. tot huisvesting
v. kinderen uit het buitenland,
M. VAN GORKOM—LECHNER,
Secretaresse.

ONZE CULTURELE VERANTWOORDELIJKHEID

Vroeger was het zo, dat wie als zoon van een handwerksman geboren werd ook handwerkman moest worden, daar er praktisch geen mogelijkheden voor hem waren zich door studie een plaats in een andere maatschappelijke kring te veroveren. De laatste halve eeuw is dat wel wat anders geworden en zijn meer en meer de middelbare scholen en universiteiten ook voor de kinderen uit minder goed gesitueerde gezinnen open gegaan. Maar zijn het naar verhouding velen uit de minder draagkrachtige gezinnen, die middelbaar, voorbereidend hoger of hoger onderwijs volgen? Mededelingen van Prof. dr. O. Bakker in de Economisch-statistische berichten van 6 October 1948 verstrekken daarover interessante cijfers.

Van de 9700 jongens en meisjes die in 1930 tot M.O. V.H.O. werden toegelaten kwam 30% uit de wat inkomen betreft „hogere” kringen, 50% uit de „middelbare” en 20% uit de „lagere” kringen. Als men bedenkt, dat die kringen respectievelijk 15%, 25% en 60% van onze bevolking uitmaken, springt in het oog, dat de „lagere” kringen, hoewel zij meer dan de helft van onze bevolking uitmaken, toch slechts een vijfde leveren van de leerlingen bij het M.O. en V.H.O. Aan de hand van de genoemde cijfers kan men uitrekenen, dat de verhouding ongeveer is 6:6:1, hetgeen wil zeggen, dat kinderen uit hogere en middelbare inkomensklassen even veel kans op middelbaar onderwijs hebben, maar dat de kinderen uit deze groepen zes maal zo veel kans hebben op dit onderwijs als kinderen uit de „lagere” groep.

Van de herkomst der studenten geeft prof. Bakker de volgende cijfers:

uit de hogere groepen	57%
uit de middelbare groepen	37%
uit de lagere groepen	6%

Hoewel de lagere groepen dus 60% van onze bevolking uitmaken, leveren zij slechts 6% van het aantal studenten. De hierboven ook voor het M.O. gevolgde berekening (gebaseerd op

de coëfficiënten 15, 25, 60) leert, dat de kansen op hoger onderwijs zich voor de kinderen uit hogere, middelbare en lagere inkomensgroepen verhouden als 38:15:1. Een kind uit de hoogste groepen heeft dus 30 maal zo veel kans op hoger onderwijs als een kind uit de laagste groep.

Eén conclusie springt onmiddellijk in 't oog: een groot reservoir van begaafdheid, dat in de lagere inkomensgroepen gevonden kan worden, wordt praktisch niet aangesproken, waardoor velen, die bovengenoemd onderwijs wel zouden kunnen volgen er de gelegenheid niet voor krijgen.

Wij kunnen constateren, dat wij van de democratie, die toch gelijke levenskansen voor ieder individu moet bieden, nog niet alles hebben gemaakt wat mogelijk is.

(overgenomen uit het
Nieuw Utr. Dagblad)

Kaarten op tafel!

Nog geen 200 leden hebben hun kaart op tafel gelegd. Op de achterpagina vindt u de eerste verantwoording. Wij hadden gehoopt het December-nummer extra groot te moeten maken om deze verantwoording af te kunnen drukken. Het is niet nodig gebleken. Maar wij rekenen er op dat de ruim 3.800 leden, die nog geen gehoor gaven aan onze oproep, dit alsnog zullen doen met een bedrag, dat een offer voor hen betekent.

U weet het:

Postgiro 304960

t.n.v. Humanistisch Verbond
te Utrecht.

Vergeet u niet te vermelden: „Kaarten op tafel”?

DE DOOD: SCHRIK OF VREDE?

„En waar de natuur door geen bovennatuur doorstraalt en opgeheven wordt, waar geen geloof is, geen innerlijke zekerheid omtrent een „hierna“ achter het kortstondige „nu“, daar heerst uitsluitend en oppermachtig die somberheid-zonder-meer, die niet te kalmeren schrik, die vernietigende, genadeloze doodsbedreiging, die huiverig voor de kille kou van grafkelders en kerkhoven, welke de natuur van nature tegenover het grote geheim van het sterven eigen is. Wilde dieren sterven in eenzaamheid, als uit protest tegen een wereld, die dat niet verhinderen kon, die daarvoor geen troost wist.“ Dit schrijft De Linie in De Groene van 30 October.

„Somberheid-zonder-meer, genadeloze doodsbedreiging, schrik, huivering..... voor hen, die geen innerlijke zekerheid hebben omtrent een „hierna“.....?

Zou dit waar zijn? Kent De Linie de ziels-toestand van een stervende, die geen „geloof“ heeft? Kent zij de innerlijke, serene rust, waarmee een „ongelovige“ afscheid van deze wereld kan nemen? Heeft de gelovige in een „hierna“ een zo doorvoeld zielscontact met de gelovige in het korstondig „nu“, dat hij weet en begrijpt, hoe deze tegenover het mysterie van de dood staat?

Tweemaal stond ik in mijn jeugd aan een sterfbed.

Mijn grootmoeder was uitermate streng gelovig. De plichten voor haar eigen ziel en zaligheid en voor die van haar nabestaanden wogen haar zwaar. In gebed en kerkelijke plichten scheen zij rust te vinden. Zonder deze zou een kwellende angst haar de zielsrust ontroofd hebben.

Haar sterfbed kwam. De angst voor de dood werd niet weggenomen door priesterlijke bijstand. Niet het scheiden scheen haar zwaar te vallen, maar het aanvaarden van de grote reis, waarvan de kerk haar toch zoveel heerlijkheid had voorspeld, Dagen lang bad zij angstig: „Jezus, Maria, sta mij bij in mijn doodsstrijd.“ Dit heengaan heeft op mij een diepe pijnlijke indruk gemaakt. Nu, een mensenleeftijd later, kan ik nog huiveren bij de angst die deze vrome ziel scheen te verteren.

Enige jaren later stond ik aan het sterfbed van mijn andere grootmoeder. Zij had haar vele kinderen een godsdienstige opvoeding gegeven. Grootvaders familie had dat zo bij het sluiten van het huwelijk gewild. Hoe trouw had zij haar plicht vervuld. Zelf ging zij nimmer naar de kerk.

Het was een lieve, wijze, oude vrouw, bemind bij de gehele buurt. Haar verschijning had overal de uitwerking van een opklaring, van een windstilte in het rumoerige leven. Heel de straat leefde mee, toen Opoe ziek werd.

Haar ziekbed werd een sterfbed. Een priester verscheen, om geestelijke bijstand te bieden. Rustig dankte zij hem voor de troostvolle woorden, die hij had willen spreken, maar zij zei hem kordaat, dat zij nergens bevreesd voor was, en dat zij na een zo lang leven wel scheiden kon. Hij ging heen en kwam niet weer.

Op een morgen zei ze tegen de bezoekende kinderen: „Nu zal het afscheid wel gauw komen.“ Zij keek naar de kalender boven haar bed. Haar wit glanzenden vinger wees naar een rood cijfer: Ze zei: „Ik denk, dat jullie me op Drie Koningen zullen begraven.“ En zo was het. Die zesde Januari brachten mijn ouders haar weg.

In volle vrede was zij heengegaan. Ik weet niet of zij geloofde in een bovennatuur, die de natuur doorstraalt en opheft. Zij sprak nooit over de dingen buiten dit leven, maar meer over haar eenvoudige, dienende werk hier beneden. Zij had haar weg op aarde gevonden. De rust die zij aan het einde van die weg genoot, de innerlijke rust bij het scheiden, maakte troost van zieleherder of genademiddelen — indien deze ooit troost kunnen geven — voor haar overbodig.....

Deze twee levenservaringen zijn mij meer waard

dan de gestyleerde banbliksems over de huivering voor de kille kou van grafkelders. — (waarheen, o Linie, niet wij, maar slechts ons stoffelijk hulsel heen gebracht wordt).

De Linie schrijft verder:

— Bij hen, die zo tegenover de dood staan en in de uiterste ure slechts de troost en de bijstand van een dokter en de verlegen, zwijgende sympathie van familie en vrienden op het wilde dier vóór hebben.....

Is ook dit waar?

OORLOG?

Wij leven in een tijd van oorlogen en geruchten van oorlogen. Wijst dit, zoals de Bijbel zegt, op het naderende einde der wereld? De humanist neemt dit niet aan. Hij weet, dat de mensheid eerst aan het begin van haar ontwikkelingsgang staat, dat er een verschiets van eindeloze mogelijkheden voor ons ligt.

Hoe moet dan de houding van de humanist zijn ten opzichte van de fatalistische mening, die men nu zo vaak hoort verkondigen: „Er komt toch weer oorlog!“? Hij dient ondanks alles wat er gebeurd is en nog gebeurt zijn vertrouwen in de mens te behouden en uit te spreken.

Is de mens van nature een oorlogvoerder? In 1938 schreef een Engelse bioloog: Het is niet juist, de oorlogen der mensen te vergelijken met de strijd om het bestaan der dieren. Oorlog is een uitvinding van de mens, en wel een uitvinding van betrekkelijk recente datum. Er bestaat geen enkele grond om aan te nemen, dat de eerste mensen oorlog gevoerd hebben. Oudheidkundigen, die opgravingen gedaan hebben in de vallei van Indus, vonden daar een overvloed van werktuigen, maar slechts een gering aantal wapens, vermoedelijk uitsluitend voor de jacht, geen wapenrustingen, geen versterkte steden.

Als de oorlog niet veroorzaakt wordt door aangeboren aggressiviteit, is dan de steeds toenemende bevolking de oorzaak? Ook die verklaring blijkt niet steekhoudend: Frankrijk en Duitsland zochten koloniale expansie, toen er geen sprake was van overbevolking in het

Heeft de mens tegenover de dood op het wilde dier slechts de verlegen zwijgende sympathie van familie en vrienden vóór?

Lees, o gelovige, de schone bladzijde, die Leo Polak in: „De Zin van de Dood“ schreef over het verzoeningsfeest van de dood, en besef, dat de „ongelovige“ niet sterft „als een hond“, zoals de Christen het zo vaak pleegt uit te drukken, maar dat hij door rede en inzicht de dood kan begrijpen en waarderen, als de schepper van het werkelijke leven.

De rede kan de natuur doorstralen en opheffen en in het einde rust en vrede geven.

W.

eigen land. Later schreeuwden Mussolini en Hitler om een „plaats in de zon“ en „Lebensraum“ — maar gaven tegelijk premie aan grote gezinnen.

„Oorlog is een uitvinding van de mens.“ De Engelse bioloog in 1938 sprak vergeefs; zijn woorden konden de oorlog niet tegenhouden.

Nu heeft de wetenschappelijke en opvoedkundige organisatie van de Verenigde Volken, de U.N.E.S.C.O., zijn woorden overgenomen. Het charter van de U.N.E.S.C.O. zegt: „Oorlog begint in de geesten der mensen, is een gevolg van sociaal onrecht, onveiligheid, economische misnoegdheid, mythen, tradities en symbolen waarin de nationale trots zijn uitdrukking vindt.“

Hier spreken humanisten: niet door genade van buitenaf zal de mens veranderen, maar door geestelijke groei. De mens vond de oorlog uit — de mens zal hem uitbannen, wanneer hij zich niet meer laat meeslepen door fabeltjes van strijdinstinct en overbevolking, wanneer hij niet langer leuzenmakers volgt, maar deze denkers en geleerden die in het U.N.E.S.C.O.-rapport hun overtuiging uitspraken. Deze denkers willen niet de wereld regeren — zij willen U en mij helder doen beseffen, dat het van de mens zelf afhangt of de wereld een catastrophale ondergang of een glorieuze toekomst tegemoet zal gaan.

Het is de taak van iedere humanist de humanisten van de U.N.E.S.C.O. te steunen in hun strijd, en vooral: hun denkbeelden ingang te doen vinden bij de jeugd, want de jeugd van nu is de mensheid van de toekomst.

H. DE WAARD.

HUMANISTISCHE WEEKKALENDER 1949

Prijs f 1.75

Te bestellen bij de gemeenschappen of het Centraal Bureau, postgiro 304960 ten name van Humanistisch verbond te Utrecht

Voor DEN HAAG bij: L. H. Weerheym Oltmansstraat 61, - den Haag
Voor AMSTERDAM bij: Mevr. E. Vrind Olympiaplein 103 II - Amsterdam-Z

Bestelt omgaand, U ontvangt dan de kalender franco thuis.

Journal uit eigen land

HOEZEER de godsdienst in de Nederlandse politiek nog een rol speelt is weer eens gebleken in het grote jaarlijkse politieke debat in de Tweede Kamer: de algemene beschouwingen over de rijksbegroting. Bij die gelegenheid sprak de a.r. fractieleider, Jan Schouten, over de zware taak waarvoor regering en volk staan in deze wereld. Hij sprak over toeneemende verwereldlijking en ontgeestelijking en eindigde aldus:

„Dat alles moet ons zonder uitzondering aandrijven tot het inzetten van geheel onze energie en van al onze krachten. Daarvoor is nodig een vaste en onwankelbare grondslag en deze vaste en onwankelbare grondslag vinden wij niet in het humanisme, welke kwaliteiten dit overigens ook moge vertonen. Die vinden wij enig en alleen in het Christelijk geloof, in het geloof in God, in de waarheid van Zijn Woord, in het Evangelie van Jezus Christus, in het Koningschap van Hem, die ons gegeven is om mens en wereld te redden van de zonde.

„Zie, mijnheer de Voorzitter, dat is ten slotte de zaak. Zij is van de allergrootste waarde en betekenis. In dat geloof alleen kunnen wij vinden het fundament om op te bouwen. Daaraan alleen kunnen wij de kracht ontleenen om moedig, niettegenstaande alleen tegenslagen en tegenspoeden, voorwaarts te gaan, voorwaarts in het besef, dat wij onze roeping hebben te vervullen, al zullen wij er ook zelf bij ten onder moeten gaan, voorwaarts in het geloof, dat God het van ons vraagt en in gehoorzaamheid aan Zijn heilige wil”.

Over deze eenzijdige en van gebrek aan eerbied voor ander opvatting getuigende uitspraken schreef de Kameroverzichtschrjver van de N.R.C.:

„Wat de heer Schouten deed, was welbeschouwd het beginnen van een godsdiensttwist; alleen het Christelijk geloof kan de onwankelbare grondslag geven voor een moedig verder gaan; het humanisme kan dat niet. Waarom deze opmerking? De heer Schouten weet stellig dat het kabinet enige leden heeft, o.a. de minister-president, die humanist zijn. Hij zou het zelf waarschijnlijk bijzonder grof vinden als men zich kleinerend over zijn levensbeschouwing uitliet. Waarom doet hij dit dan zelf wel ten aanzien van de levensbeschouwing van een aantal ministers? Voor zichzelf mag de heer Schouten natuurlijk getuigen, maar hij hoort de levensbeschouwing van anderen te eerbiedigen. In de Staten-Generaal hoort zo'n discussie in geen geval thuis. Zij leidt het debat bovendien op zijsporen”.

En ander Rotterdams blad, **De Rotterdammer**, (zich noemende christelijk nationaal dagblad) vond dit verhaal van de N.R.C. natuurlijk helemaal niet mooi. „Mag men, omdat enkele aanhangers van het humanisme in het Kabinet zitten, het humanisme niet meer bestrijden?” zo vraagt het. Waarmee het toont niets van de zaak te hebben begrepen. Wij willen voorop stellen, dat wij niet houden van het **bestrijden** van ander levensbeschouwing. Wij houden meer van het verdiepen en verkondigen van eigen levensbeschouwing. Maar wat heeft de heer Schouten gedaan? We moeten, zo zegt hij „geheel onze energie en al onze krachten inzetten”, en dat kan een humanist niet, vindt hij. Wat weet hij daar eigenlijk van.

Het a.r. dagblad **Trouw** heeft het iets beter begrepen. Het onderkent in de controverse N.R.C.—Schouten de oude tegenstelling tussen hen die **niet** en hen die **wel** menen, dat de overheid-als-zodanig een bepaalde levensbeschouwing als de ware moet beschouwen. **Trouw** staat daarbij aan de kant van Schouten; dat ligt nu eenmaal zo in de lijn. En daar schijnt weinig aan te veranderen te zijn. Het is verdrietig dat zo'n standpunt nog zo hardnekkig is. Het vloeit intussen niet rechtstreeks uit het christelijk geloof voort: we zien immers in niet-confessionele partijen ook belijdende christenen. Evenmin hoeft ons standpunt rechtstreeks uit het humanisme voort te vloeien: we zien immers dat er in vele landen ter wereld helemaal geen confessionele partijen zijn. Maar in Nederland bestaat de tegenstelling nu eenmaal. De Kamerrede van de heer Schouten was een van de grofste uitingen van het confessioneel-politieke standpunt. En het verdrietigste is, dat de heer Schouten en de zijnen eenvoudig niet inzien, hoe grof het was.

PACIFICATIE VOOR DE DODEN

DAT er belijdende christenen zijn, die de confessionele inmenging in politieke zaken afwijzen, is ook in de Tweede Kamer gebleken. Daar was van rooms-katholieke zijde aangebrongen op toezicht op de uitleenbibliotheken. Dat toezicht hoefde, zo moeten wij aannemen, natuurlijk niet gericht te zijn tegen pornografie; daar zorgt het Wetboek van Strafrecht immers reeds voor. Neen, het was kennelijk te doen om lectuur, die de roomsen niet welgevallig is. En even later gaf de staatkundig-gereformeerde ds. Zandt een nummertje over dit onderwerp weg. Wij hebben zo de indruk, dat, als deze het voor het zeggen had, driekwart van de inventaris der uitleenbibliotheken wel kon worden opgeruimd. Als we zo zouden beginnen, zou het eind niet te overzien zijn. Hierop nu heeft de heer Scheps gewezen, een van de belijdende christenen uit de P.v.d.A., dus uit een niet-confessionele partij. Welbeschouwd komt hetgeen de confessioneel-politieke woordvoerders willen, neer op het verheffen tot overheidsnorm wat hun eigen speciale godsdienst voorschrijft, een miskenning dus van het feit, dat er algemeen aanvaarde zeden in onze samenleving zijn, die elk redelijk denkend mens wel wil onderschrijven en die men dus wel aan de gemeenschap mag voorschrijven. Wat de confessionelen willen is dwingelandij; zij bedoelen het goed, maar als zij zich eens in de zeden van anders gelovende landgenoten zouden willen verdiepen, zouden zij zien, dat die heus niet schadelijk hoeven te zijn. Nu begrijpen wij wel waar de schoen wringt: de geestelijkheid heeft een bepaald oordeel over lectuur en dat oordeel geldt dus voor de gelovigen. Het gezag van de geestelijkheid moet onaangetaast blijven. Dat is heel naar, want, al zal het theologisch allemaal wel kloppen wat de geestelijkheid wil, de paedagogie gaat niet veel verder dan een verbieden en verdringen en wegstoppen wat in de ogen van de geestelijkheid slecht is. Van wetenschappelijke paedagogie en psychologie komt niet veel terecht onder die omstandigheden. Gezond en eerlijk en vooral met volle openheid en zonder terughoudendheid opgevoede kinderen zullen mensen worden, die aan „prikkel-lectuur” geen behoefte hebben. Maar helaas, die toestand wordt niet bevorderd, integendeel, zolang men vasthoudt aan een systeem van verbieden en tegenhouden.

IN het parlement is het zeer leerzaam geweest, de laatste weken, wat de onverdraagzaamheid van de confessioneel-politieke betreft. Daar is bijv. ook weer eens iets van gebleken ten aanzien van de lijkverbranding. De tegenwoordige begrafeniswet deugt niet. Deze wet verplicht tot begraven, maar zij maakt geen maatregel mogelijk tegen niet begraven, doordat zij onjuist is geredigeerd. Nu kan men zeggen, dat dat zo maar moet blijven en dat de voorstanders van lijkverbranding daar natuurlijk geen bezwaar tegen kunnen maken. Maar dat is toch niet helemaal juist gezien. Zo is het onlangs nog gebeurd, dat een Raad van Arbeid een uitkering wegens begraven weigerde, omdat de overledene in kwestie was verast: een bedenkelijke toepassing van de domme letter van de wet. Er kome dus een nieuwe begrafeniswet. Jarenlang is die achterwege gebleven doordat de confessioneel-politieke begrepen, dat daar iets over lijkverbranding in moest staan. Liefst zouden zij de lijkverbranding verbieden, maar zij voelden toch ook wel dat dat zeer ingrijpend zou zijn. En zij voelden er ook heel weinig voor, de lijkverbranding te sanctionneren; alleen maar doordat zij op dat vreemde eenzijdige standpunt staan, dat de overheid partij moet kiezen in de verschillen tussen de levensbeschouwingen.

Wat is hun bezwaar tegen lijkverbranding? Zij is waarschijnlijk niet in strijd met de christelijke leer, zo werd thans gezegd, maar wel in strijd met de christelijke traditie. Kan het conservatiever? Mag men een ander iets verbieden omdat het in strijd komt alleen maar met de traditie van hen die een bepaalde religie aanhangen en niet eens in strijd met die religie zelf?

Maar op een verbod zal het wel niet uitlopen in de nieuwe wet, bij welker voorbereiding, naar minister Van Maarseveen mededeelde, behalve de kerken ook een vertegenwoordiger uit humanistische kring zal worden betrokken. Wel zal de crematie, als de confessioneel-politieke hun zin krijgen — en zij vormen in het parlement een meerderheid —, in een uitzonderingspositie komen. En dat zouden wij niet anders kunnen zien dan als een grof onrecht. Het was de christelijke socialist Scheps, die vroeg om een „pacificatie voor de doden”, zoals indertijd de oplossing van de schoolstrijd een „pacificatie voor de levenden” was geweest. Maar de heer Scheps is dan ook alleen confessioneel voor zichzelf en behoort niet tot de confessioneel-politieke. Dit gaf hem ook de gelegenheid om te vragen het Humanistisch Verbond mede te raadplegen omtrent een ontwerp-Zondagswet.

GEBED IN DE RAAD

RELIGIE en overheid: dit twistpunt, hebben we onlangs in „rein-cultuur” nog eens in de gemeenteraad van Wassenaar gezien. De confessioneel-politieke wilden daar de raadsvergadering met gebed openen (zoals dat in een aantal andere gemeenten ook nog wel gebeurt). Als het goed was zou het besluit daartoe alleen met algemene stemmen mogen worden genomen, omdat het uitsluitend een zeer persoonlijke kwestie voor elk raadslid afzonderlijk betreft.

De confessioneel-politieke zijn in Wassenaar in de meerderheid, dus het gebed kwam er door, een handeling van de raad, waar niet elk raadslid aan deel kan nemen, omdat nu eenmaal niet elk raadslid godsdienstig is. Wanneer het bidden bij de aanvang van de vergadering een godsdienstige **plicht** was zou er iets voor te zeggen zijn. Zo is het voor de christen plicht de Zondag te heiligen, dus vergadert de gemeenteraad niet op Zondag. Daar kunnen wij voor voelen. Maar als er raadsleden zijn die behoefte hebben aan een niet verplicht gebed vóór een raadsvergadering, laten zij dan thuis bidden. Voor hen is bidden een onderdeel van de voorbereiding tot het werk in de raad. Ieder bereidt zich op zijn eigen manier voor op een debat en op het nemen van een beslissing: voorbereidingen die in de binnenkamer worden verricht. Zo hoort het ook met het gebed te zijn.

KERSTLECTUUR

DICKENS: Christmas Carol (vertaling Wereldbibl.).
C. S. ADEMA VAN SCHELEMA: Vrede spreidt gij uw zachte vleugels....
HENR. ROLAND HOLST: De zachte krachten zullen zeker winnen (uit „Verzonken Grenzen”). Ver over de glinsterende Zeën (uit „Thomas More” eind 2e bedrijf).
ANDERSEN: Sprookjes (De Geschiedenis van een moeder; Iets; De Kabouter en de kruidentier).
AERT VAN DER LEEUW: Vertellingen (Wereldbibl.).
R. N. ROLAND HOLST: Overpeinzingen van een bramenzoeker.
MARIE HAMSUN: Een doktersfamilie in het hoge Noorden.
LEO TOLSTOI: Iwan de Dwaas (De Graankorrel, de drie kluizenaren).
JAC. VAN HATTUM: De vlinder en de windekel (De Drieheek, s-Graveland).
DE SNEEUWGANS (premie-uitgave W.B. 1946).
OSCAR WILDE: De jonge koning (Granaatappelhuis, uitg. W.B.).
JAN POORTENAAAR: De niet-geschilderde beeltenis (De Torenreeks, Naarden).
BERGMANS EN CAUWELAERT: Bloemlezing (3 dln.), (uitg. De Sikkel, Antwerpen).
H. G. CANNegieter: Feestdagen.
Feestgangers (De Tijdstroom, Lochem).

BOEKENREVUE

H. Bakels, Het godsdienstschip, hoe reilt en zeilt.

Amsterdam, Strengtholt, 1948.

Een halve eeuw ongeveer neemt Bakels, eens doopsgezind predikant, een aparte plaats in onder de schrijvende theologiserende Nederlanders. Bekendheid heeft hij al lang geleden met zijn „Bouquetje Dogmatiek”, vaak herdrukt en ook herschreven, verworven. Verder noem ik van zijn talrijke geschriften „Het instinct der onsterfelijkheid”, zijn „Nieuwe Testament voor leken leesbaar gemaakt”, zijn vertaling van de N.T.-ische Apocryfen. Hij is een polemisch man die aanvankelijk zich te weer stelde tegen de verwerpers van alle godsdienst, maar die zich in feite veel heftiger heeft gekeerd tegen het bijgeloof en deszelfs aanhangers, die in alle godsdiensten zo veelvuldig voorkomen. Een zijner geschriften is zelfs in beslag genomen wegens godslastering. Hij belijdt een algemene godsdienstigheid die alle godsdiensten gemeen hebben, het geloof in God, deugd en onsterfelijkheid. Men zou hem links van het vrijzinnige christendom kunnen plaatsen, dus dicht bij het Humanisme. Het is daarom dat de humanist, die zich niet stoet aan de bizarre schrijfrant van Bakels die geen middel van prikkeling of polemieks versmaadt, vaak met instemming hem kan volgen. Er steekt achter zijn grillige complicatie veel studie en ervaring. Het gebied van de godsdienst heeft hij in alle richtingen doorkruist; alleen de psychologie is zijn zwakke kant. Maar overigens is de lectuur dikwijls leerzaam en amusant. De breedte van de godsdienstigheid hindert wel eens. Waarom een woord vooraf van dr L. A. Rademaker, die een tekort meent te moeten opvullen met een pleidooi voor Oosterse religieusiteit, het boek moet inleiden, is niet duidelijk. Een hartige slok moet men niet inleiden met een zoet broodje.

O. NOORDENBOS.

Wereldbeschouwing

als probleem van de jonge mens

Bij Artemis Verlag te Zürich verscheen in 1947 een boekje, getiteld „Weltanschauung” als Problem des jungen Menschen und der höheren Schule unserer Zeit”, geschreven door Max Zollinger en uitgegeven in de serie Schriften zur Zeit.

Daar de schrijver zich wil beraden over de vraag in hoeverre de (openbare) middelbare school een taak kan hebben om haar leerlingen in wereldbeschouwelijke zin te vormen, dunkt het mij gerechtvaardigd in Mens en Wereld de aandacht op dit geschriftje te vestigen. Het is niet de bedoeling om de opvattingen van de schrijver in extenso weer te geven, zodat ik mij beperk tot de conclusie waartoe Zollinger besluit. Hij noemt wereldbeschouwing ¹⁾ „systematisch geordnete persönliche Erfahrung”, d.w.z. de jonge mens kan een wereldbeschouwing niet worden „aangepaard”. Daar komt bij, dat de wereldbeschouwingen veelvormiger zijn dan dat dit het geval is met de godsdienst. Bij het onderwijs zou daarom de docent zich van de eigen subjectiviteit moeten losmaken en onpersoonlijke wereldbeschouwelijke opvattingen moeten verkondigen, wat in strijd is met het principe, dat de wereldbeschouwing juist bij uitstek „persoonlijke ervaring” is. Het zou mogelijk zijn, de leerlingen bekend te maken met de wijsgerige stelsels, en de schrijver staakt dit door Vaithinger te citeren, nl. dat de

belangrijkste taak in de opvoeding is om de mens de problemen te leren zien, en niet om de mens er bedacht op te maken; de problemen op te lossen (Een overigens nog al dubieuze opvatting.) Op deze wijze zou de „wijsgerige vorming” slechts worden tot een kennisvak. Belangrijker dan de systematische studie van de grote wereldbeschouwingen acht Zollinger de studie van de grote geesten, ook al, omdat elk vak daartoe de gelegenheid biedt. Overigens maakt de schrijver nog enige behartenswaardige opmerkingen: „Slechts hij kan naar de zin van het leven vragen die geen religie heeft” (bldz. 24); „(Daarom) moet de jonge mens tot zelfstandig denken worden opgevoed” (bldz. 53); „Ons leven is slechts datgene wat wij er van maken” (bld. 62).

H.

¹⁾ Wij zijn geneigd nog een onderscheid te maken tussen wereldbeschouwing en levensbeschouwing.

A. C. Oerlemans, Man en Vrouw. Uitg. Breughel, A'dam. 1948. f 3.90.

Dit boek, dat seksuele voorlichting voor moderne mensen beoogt, is helder geschreven, zeer bevattelijk ook voor onontwikkelden, behandelt de seksuele vraagstukken van man, vrouw en kind openhartig en op psychologisch verantwoorde wijze, en is van enkele duidelijke illustraties voorzien. Het is geschreven door een psychoanalyst van de Marxistische school. Dit laatste voert tot enkele aanvechtbare stellingen, die het geheel echter nauwelijks afbreuk doen.

V. S.

Ingekomen boeken

C. G. Jung: Psychologie en Opvoeding; Van Loghum Slaterus N.V. Arnhem 1948, f 4.50.

Kurt Singer: Spionage en verraad in de tweede wereldoorlog, A.B.C. A'dam, 1948, f 7.50.

Johan Winkler: Profeet van een nieuwe tijd; leven en streven van Mr Pieter Jelles Troelstra, A.B.C., A'dam 1948.

A. C. Oerlemans: Man en Vrouw, seksuele voorlichting voor moderne mensen, Breughel, A'dam, 1948, f 3.90.

H. Bakels: Het godsdienstschip. Strengtholt, A'dam, 1948, f 6.90.

Albert Helman: Waarom Niet. De Reuzensalamander. Querido, 1948, f 5.50.

Geest en Geweld, uit de geestelijke nalatenschap van Jo de Haas, De Driehoek, 1948.

Europese Geest, inhouden en vormen van het cultuureleven der Europese wereld. 3e dr. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1948.

Gevraagd:

Gem. Zit-slaapkamer of kabinet

in den Haag ± f 25.- á f 40.- of met met warm eten ± f 55.- á f 70.-

vóóruit betalen.

Brieven onder No. 6 Bureau van dit blad

Kort Verslag van de Hoofdbestuursvergadering

te Amsterdam op 23 October 1948

De Voorzitter doet mededeling van de pogingen, die worden aangewend om in de commissie van onderzoek der gewetensbezwaarden inzake de militaire dienst een vertegenwoordiger van het humanisme op te nemen. Een schenking van f 1800, wordt in dank aanvaard. Onderwerp van bespreking is voorts de humanistische voorlichting op de middelbare scholen. Er zal namens het Verbond een afgevaardigde gaan naar de huldiging van de schrijver Nico van Suchtelen. Gesproken wordt verder, over de uitgave van een geschrift over het humanisme voor jonge mensen.

Studenten Vereniging op Humanistische Grondslag

De S.V.H.G. verheugt zich sinds kort in het bezit van een Verenigings-orgaan: „PAN-TOON METRON ANTHROPOPOS” (de mens is de maat van alle dingen).

Wij twijfelen er niet aan of ons blad zal ook in de kringen van het Humanistisch Verbond belangstelling ondervinden. Het verschijnt zes maal per jaar. U kunt zich abonneren á f 1.50 per jaar bij de administratie: Houttuinen 2, Delft. Girono.: 514904 t.n.v. de Quaestor der S.V.H.G.

Op de najaarsconferentie te Soesterberg op 6 en 7 November 1948 vond een wijziging in de bestuurssamenstelling plaats, aangezien de praeses, de heer H. Grabowsky, wegens te drukke werkzaamheden zijn functie moest neerleggen. Thans bestaat het hoofdbestuur der interacademiale studenten vereniging op humanistische grondslag uit de volgende personen.

C. G. H. Scholten (Delft) praeses; mej. S. Timmerman (Leiden) ab-actis I; J. H. v. d. Bergh (Amsterdam) quaestor; mej. M. S. Boonstra (Utrecht) ab-actis II; J. Kwee Swan Liat (Leiden) hoofdredacteur.

Het ab-actiaat is gevestigd: Schoutenburgstraat 11, Oegstgeest.

VERANTWOORDING FONDS VOLKSOPVOEDING:

J. v. E. te A. f 30.-; Dr J. P. v. P. te D. f 1.73; Busje 540 f 2.06; Busje 552 f 0.97; Gem. Gouda f 65.-; Mej. A. J. F. te U. f 10.-; Zr. E. K. te Z. f 10.-; T. v. B. te W. f 10.-; W. S. te H. f 21.20; Congres Mrt. 1948 f 204.57; C. P. v. B. te 'sGr. f 7.-; N. C. W. te H. f 4.75; Gem. Eindhoven f 6.30; Gem. Hengelo f 4.46; Gem. Amersfoort f 8.23; Gem. Amsterdam-Z. f 66.40; Mevr. C. B.-S. te K. f 12.50; W. te U. f 1800.-; Mej. A. v. B. te M. f 3.-; G. C. W. te A. f 1.-; Mej. B. M. G. K. te A. f 3.30; Busje 39 f 6.95; Mej. M. v. d. B. te R. f 2.50; Mej. W. M. D. te A. f 10.-; G. H. te St. A.P. f 2.50; Busje 1197 f 2.61; W. F. H. te E. f 3.-; L. F. v. d. S. te M. f 2.50; Totaal f 2.302.53.

*Aurora
besteedt haar winst
voor sociale en
humanistische doeleinden*

Sluit daarom Uw levens-, pensioen- en studieverzekeringen bij de
N.V. LEVENSVZERKERING MIJ.

AURORA

HEERENGRACHT 62. AMSTERDAM

Welke Humanistische denkende dame met middelbare schoolopleiding, tussen 30 en 40 jaar, is genegen de zorg van mijn drie schoolgaande kinderen op zich te nemen? Een kind geen bezwaar.

Brieven No. T-4325 Adv. Bur. ALTA, Utrecht

De motor draait

In November waren er kaderweekends in vier plaatsen, transport van 50 Franse kinderen naar ons land, de oprichting van enkele nieuwe gemeenschappen, de stevige voortzetting van de uitbreidingsactie, de voorbereiding van het Centrale Zomerwerk 1949, de uitbreiding van het aantal jongerengroepen. En dan noem ik niet het vele commissiewerk dat rustig doorgaat, de vele, vele bijeenkomsten van allerlei soort die plaatselijk zijn gehouden. Meer en meer gaat ons Verbond zich ook een plaats verwerven door de arbeid die wordt verricht, doordat wij, ondanks vele moeilijkheden, ondanks het feit dat we in zekere zin de tijd tegen hebben, er in slagen iets van onze hoge beginselen te realiseren. Het georganiseerd Humanisme heeft zich reeds nu een plaats in ons volksleven veroverd, het is daaruit niet meer weg te denken!

Kaderweekends.

In Groningen, Zwolle, Amsterdam en Rotterdam zijn deze maand ruim 200 kaderleden tesamen geweest. In Amsterdam en Rotterdam hielden Dr. L. v. d. Wal, Mr. H. Waslander en H. Lips inleidingen, in Groningen en Zwolle spraken Dr. H. Geers, Israëls, Dr. J. P. v. Praag en Ir. P. Schut. De Zaterdagavond werd in alle plaatsen besteed aan een bont programma, vrolijk en ernstig, opgevoerd door de deelnemers zelf. In diepgaande bezinning enerzijds, in een intiem, kameraadschappelijk samenzijn anderzijds werd gebouwd aan de grondslag die we zozeer behoeven: te zijn een werkgemeenschap van overtuigde mensen. Uit alle gemeenschappen hadden we deelnemers. Niets stimuleert het werk in de gemeenschappen zozeer als de aanraking met het centrale werk. Tijdens de Kaderweekends is iets goeds verricht! Wij hopen, dat het op 15/16 Januari, als er in al de genoemde plaatsen weer weekends worden gehouden, nog beter is, nog meer deelnemers voor! Tot 10 Januari kan men zich opgeven.

Voor Groningen: Bij mej. A. Witvoet, Westerse Drift 2, Haren (Gr.).

Voor Zwolle: Bij mevr. C. J. Blikslager—v. d. Sigtenhorst, Sylvanusstraat 10, Deventer.

Voor Amsterdam: Bij D. T. Winter, Hofdijklaan 31, Driehuizen (post IJmuiden).

Voor Rotterdam: Bij mevr. A. Treurniet, Van Zeggelenlaan 354, Den Haag.

Deelnemers aan het vorige weekend worden, tenzij ze afschrijven, als deelnemers voor 15/16 Jan. beschouwd. Zij die zich voor het vorige weekend opgaven, maar toen niet zijn verschenen, moeten zich opnieuw opgeven. Nieuwe deelnemers zijn hartelijk welkom.

Transport Franse Kinderen.

Parijs, 30 November, Gare du Nord, 's avonds 11 uur. Op het 1e perron staat fier opgericht de banier van de Libres Penseurs. De internationale trein naar Amsterdam staat gereed, uit de raampjes hangen, half lachend, half huilend, 50 ondervoede, Franse kinderen, ouders lachen, zwaaien en kussen. Een schrille fluit, de trein zet zich in beweging en we glijden het station uit. Op weg naar Holland. De convoyeuses zoeken een genoegelijk plaatsje tussen de kinderen, de lichten worden uitgedraaid, alleen de nachtlampen blijven branden. Wat zien de kinderen er bij dit spaarzame licht slecht uit! Straks in Arnhem, den Haag, Haarlem, Amsterdam en IJmuiden zullen ze liefderlijk opgenomen worden, voor 3 maanden, in humanistische gezinnen. Hier groeit een nieuw stuk werk in het Verbond, een werk waarin de samenwerking met Humanitas thans gezocht wordt. Twee dingen komen erbij op de voorgrond: de verzorging van kinderen die onder de wereldellende dreigen door te gaan, het aanknopen van banden met geestverwanten in andere landen van Europa.

Het Humanisme is altijd een internationaal verschijnsel geweest! Laten we nu dan in onze taak in deze niet te kort schieten. Nog vele kinderen zullen komen, voorlopig Franse en Duitse. Pleeggezinnen kunnen zich opgeven en inlichtingen inwinnen bij mevr. Van Gorkom—

Lechner, Fred. Hendrikstraat 8, Utrecht. We kunnen nog honderden adressen gebruiken!!!

Nieuwe Gemeenschappen.

In deze maand zijn drie nieuwe gemeenschappen ons Verbond komen verrijken n.l. Assen, Vliedingen en Middelburg. In Assen sprak G. Stuiveling, in Vliedingen en Middelburg H. Lips. We heten de nieuwe gemeenschappen welkom in ons midden. In Zeeland zijn nu drie gemeenschappen, en zal dus nu het district Zeeland gevormd worden, men hoopt dan nog enkele gemeenschappen o.a. Zierikzee aan dit district toe te voegen. Ook elders in het land zullen nieuwe gemeenschappen worden opgericht. We hopen als zodanig de volgende maand Den Helder, Zutphen, Zeist en Voorburg te kunnen verwelkomen.

Uitbreidingsactie.

In de maand November werden netto 200 nieuwe leden ingeschreven. We zouden graag de resultaten per gemeenschap bekend willen maken, er zijn zeer goede resultaten bij! Toch willen we liever de einduitslag afwachten. We stellen ons voor dat met de feestdagen dit werk, dat vnl. op huisbezoek aan komt, zal stilliggen, maar we dringen er op aan daarna, in ongeveer drie weken, de laatste adressen af te werken.

Jongerengroep.

In Amsterdam heeft men thans een groep van bijna 40 mensen. Het is een lust om een avond in deze groep te mogen doorbrengen. Ook in Rotterdam is thans een jongerengroep, terwijl even voor het sluiten van, deze rubriek het bericht binnen kwam dat in Gouda en Leeuwarden groepen zijn opgericht. De plannen van de landelijke Jongerencommissie o.a. een weekend in het voorjaar, en een weekkamp in de zomer, alsmede het enthousiasme waarmee wordt aangepakt, garanderen dat wij zeer binnenkort een bloeiend jongerenleven in ons Verbond kunnen verwachten.

Kerstviering.

In beperkte oplage (500 ex.) is uitgegeven de brochure: „Kerstviering in het Humanistische Gezin”. Voor wie, in eigen kring, tot feestviering wil komen een praktisch voorbeeld van wat men vertellen, zingen en spelen kan, en hoe men b.v. zijn huiskamer kan versieren. Een boekje met voorbeelden, zonder pretentie, maar toch waarschijnlijk voor velen van belang. Wie het wil bestellen, zij er vlug bij.

Kalender.

Meer dan twee derde van de oplage is verkocht! Helpt men ons nu ook van het laatste derde deel af. Laat in geen enkel Verbondsgezin onze kalender ontbreken! Prijs f 1,75.

Nieuws uit de Gemeenschappen.

Tot onze spijt was er weer zoveel nieuws dat de gemeenschappen weer in de verdrukking sture dus zijn mededelingen in. Een uitzondering maken we nu voor:

KAARTEN OP TAFEL!

1e Verantwoording.

J. d. V. te S. f 2,50; C. K. te U. f 2,50; L. K. te U. f 1,—; A. v. d. B. te U. f 3,—; G. v. E. te U. f 1,—; H. A. H. te S. f 1,—; A. W. te M. f 5,—; G. v. W. te A. f 5,—; J. L. te A. f 2,50; A. v. d. D. te R. f 1,50; C. C. E.—G. te 's-Gr. f 10,—; D. H. W.—F. te A. f 1,—; R. d. J. te Z. f 25,—; R. B. te E. f 2,50; U. B. te L. f 2,50; W. F. J. v. d. G.—d. H. te K. f 10,—; H. G. C. te H. f 1,—; A. E. v. d. L. te H. f 2,—; F. K. te A. f 5,—; J. M. E. S. b. R. te G. f 1,—; M. A. K.—B. te H. f 10,—; Mr. A. M. te W. f 1,—; W. J. M. te V. f 10,—; J. C. d. W. te R. f 25,—; A. L. te H. f 5,—; P. v. d. B. te U. f 10,—; S. E. te Z. f 1,50; H. J. te 's-Gr. f 1,—; Dr. G. S. te H. f 25,—; H. T. te A. f 2,—; G. S. te O. f 5,—; M. G. te d. H. f 5,—; G. W. te W. f 10,—; H. W. K. te 's-Gr. f 5,—; H. E. H. v. V. te A. f 2,50; H. M. te A. f 2,50; F. H. O. te Z. f 1,—; J. M. B. te R. f 10,—; S. K. J. te D. f 10,—; M. J. M. en E. M. v. S. te H. f 20,—; D. J. W. te H. f 1,50; C. L. Y. te D. f 10,—; J. v. S. te N. f 5,—; H. G. te D. f 1,50; M. K. te D. f 5,—; W. G. A. v. H. T. te B. f 2,50; H. J. N. te A. f 2,50; A. S.—L. te A. f 1,—; V. N. te A. f 2,50; G. A. V.—J. te D. f 2,50; H. J. K. te B. f 10,—; S. J. H. te E. f 4,—; A. C. H. te A. f 2,50; A. W. te R. f 5,—; J. H. P. C. te A. f 5,—; J. W. F. te 's-Gr. f 5,—; R. v. A. K. te 's-Gr. f 2,50; A. C. S.—L. te B. f 1,—; N. v. d. W. te 's-Gr. f 2,—; A. J. S. te L. f 25,—; Dr. G. C. J. K. te G. f 25,—; P. J. J. v. d. G. te H. f 5,—; C. D. L.—M. te A. f 1,—; J. C. v. T. te M. f 5,—; J. B. te U. f 5,—; S. A. d. B. te L. f 10,—; A. S. te U. f 10,—; J. M. v. d. H. te O. f 2,50; G. L. te W. f 5,—; Prof. Dr. C. D. J. B. te U. f 10,—; J. W. te L. f 5,—; H. J. W. te H. f 1,—; J. A. de H. te D. f 1,—; S. A. E. te H. f 5,—; G. J. K. te Z. f 2,—; K. S. te S. f 10,—; G. F. L. te 's-Gr. f 5,—; J. K. v. W. te D. f 25,—; J. L. en G. de H. te G. f 1,50; F. R. te R. f 25,—; J. v. d. M. te V. f 2,50; J. C. J. B. te A. f 2,50; A. C. T. te R. f 1,—; M. V. te D. f 5,—; M. v. d. B. te R. f 5,—; J. M. te R. f 2,50; J. H. S.—R. te D. f 10,—; A. F. O. te D. f 10,—; Prof. Dr. S. C. J. O. te W. f 2,50; A. A. B.—H. te 's-Gr. f 25,—; H. d. W. te U. f 15,—; R. v. d. Z. B. te G. f 10,—; F. W. J. D. te 's-Gr. f 2,50; F. W. L. S. te A. f 10,—; C. J. M. te A. f 2,50; B. V. te A. f 5,—; C. A. C. te 's-Gr. f 1,—; P. L. v. E. te A. f 1,—; W. T. v. W. te A. f 2,50; I. V. te D. f 20,—; D. H. te H. f 5,—; Ch. W. te A. f 3,—; A. C. H. te B. f 5,—; R. J. R. te U. f 2,50; A. A. E. W. te G. f 2,50; L. de J. te A. f 2,50; A. D. te A. f 10,—; A. T. te 's-Gr. f 3,—; M. J. G. te H. f 2,50; Mr. A. M. v. H. te O. f 5,—; E. M.—v. R. te G. f 1,—; P. K. te Z. f 10,—; C. E. K. te S. f 2,50; H. J. K. te L. f 10,—; S. K. te E. f 10,—; J. A. W. v. K. te U. f 25,—; H. C. te 's-Gr. f 2,—; W. D. te 's-Gr. f 10,—; M. J. F. E. te H. f 2,—; D. IJ. te L. f 10,—; Prof. Dr. G. A. v. d. B. v. E. te B. f 10,—; N. C. W. te H. f 3,25; J. M. B.—K. te U. f 10,—; J. B. te E. f 1,—; F. v. d. M. te U. f 1,—; M. B. te H. f 10,—; Dr. B. V. te A. f 10,—; Mr. G. L. P. W. te G. f 25,—; J. H. B. te U. f 1,50; C. V. te U. f 5,—; Ir. B. H. v. R. te D. f 5,—; H. L. V. te U. f 5,—; J. A. S. te L. f 10,—; L. J. N. te G. f 1,—; W. A. R. te E. f 100,—; H. K. te 's-Gr. f 1,—; F. D. te A. f 5,—; Dr. A. v. K. te L. f 5,—; L. H. B. te U. f 5,—; W. B. te P. f 2,—; C. J. K. te U. f 2,50; A. K.—S. te A. f 10,—; P. R. te B. o. Z. f 10,—; M. W. te A. f 1,50; M. B.—v. H. te H. f 5,—; Dr. W. H. te U. f 25,—; H. B. te A. f 5,—; W. G. te D. f 1,—; P. J. de K. te R. f 10,—; Dr. L. M. C.—W. te G. f 10,—; J. A. W. v. K. te U. f 1,—; M. H. P. te U. f 1,—; J. H. G. te W. f 10,—; H. G. v. D. te A. f 2,50; E. V.—v. P. te A. f 10,—; S. B. v. L. te A. f 25,—; A. L. te A. f 5,—; K. J. H. te R. f 1,—; J. J. S. te 's-Gr. f 2,50; C. P. v. A.—v. d. V. te H. f 2,50; A. V. te V. f 10,—; P. C. J. R. te G. f 5,—; Dr. G. H. B. te U. f 10,—; M. P. A. v. S. te B. f 10,—; J. H. H. te A. f 1,—; H. M. B.—B. te S. f 2,50; W. d. J. te D. f 10,—; D. D. te A. f 50,—; Totaal f 1225,25.

Amsterdam-Oost.

30 December houdt deze gemeenschap een openbare Oudejaarsavondbijeenkomst. Spreker Dr. O. Noordenbos over: „Aardse Wijsheid”. Verder vermeldt het programma muziek en voordracht. Deelnemers uit overig Amsterdam en andere gemeenschappen zijn van harte welkom. De bijeenkomst begint om 8 uur in de „Pinksterblom”, Linnaeusparkweg 7. Is een aansporing om deze bijeenkomst bij te wonen nog nodig? In Amsterdam ontstaat en wat het leden-tal betreft en wat de uitbreiding van het werk betreft de laatste tijd zo'n vlot tempo dat de organisatoren zich niet ongerust behoeven te maken over de grote zaal die ze gehuurd hebben.

Tot slot.

Tot slot de Centrale Bibliotheek. Toezendingen worden nog gaarne ontvangen! Het is deze maand immers de geschenkenmaand? Laat onze Bibliotheek daarvan mee profiteren.

H. LIPS,
Madoerastraat 35,
Amersfoort.